

ตอนที่ 4

3.4 “ ครั้นวันเดือนดับเดือนเต็ม ท่านแต่งช้างเผือก กระพัดลยาง นัยย
ย้อมทอง งา(ซ้าย)ขวา ซ้อรุจาศรี พ่อขุนรามคำแหงขันขี้ไปนบพระ...อรัญญิกแล้ว
เข้ามา”

ข้อความระหว่างบรรทัดที่ 19-22 นี้ แสดงให้เห็นพระราชกรณียาวัตรสำคัญอีกข้อหนึ่ง
ของพ่อขุนรามคำแหง คือพระองค์มิได้ถือขัตติยมานะ ได้เสด็จเข้าวัดเข้าวา เข้าหาพระสงฆ์
ผู้ทรงศีล ทรงพระไตรปิฎก แม้ในจารึกจะบอกไว้เพียงว่าพระองค์ “ไปนบพระ....” แต่ก็ควร
สันนิษฐานตามหลักราชจริยธรรมว่า การนบพระนั้นย่อมหมายถึงสมათานศีลฟังธรรมและสน-
ทนาธรรมกับพระสงฆ์ด้วย ทั้งวันที่เสด็จไปนบพระนั้นก็ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
คือเป็นวันพระสิ้นเดือนและกลางเดือน ซึ่งสมัยสุโขทัยถือเป็น “วันศีลใหญ่” ประชาชนจะ
ต้องพากันไปวัดกันมาก จึงเป็นโอกาสที่พระองค์จะได้ทรงอยู่ใกล้ชิดกับไพร่ฟ้าประชาชนของ
พระองค์ ได้ร่วมการกุศลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับประชาชน เสมือนหนึ่งพ่อกับลูกร่วมทำบุญ

กัน พระราชจริยาวัตรสำคัญข้อนี้ ย่อมจะทำให้พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการบริพาร และไพร่ฟ้าประชาชนถือเป็นเนติและเจริญรอยตามโดยทั่วกัน เพราะเมื่อพ่อเมืองเข้าวัดแล้ว ลูกเมืองจะนั่งอยู่ได้อย่างไร เห็นจะเป็นกัณฑ์เทศน์กระมัง อาณาจักรสุโขทัยในรัชสมัยของ พ่อขุนรามคำแหงจึงเจริญรุ่งเรือง ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี มีศีลมีธรรม และมีอิสระเสรี ในการทำมาหาเลี้ยงชีพสะดวกสบายและมีความสุข

ข้อที่นำศึกษาในตอนนี้ คือ ครัน-วันเดือนดับเดือนเต็ม-กระทัดลยาง-เทียรยอมทอง-งาช้ายขวา-รจาศรี-นบ-อรัญญิก.

(1) ครัน น่าจะให้คำอ่านว่า กัน หรือ กรัน ตามที่ปรากฏในจารึก เพื่อจะได้ทราบความต่างกันของภาษาไทยสมัยสุโขทัยกับสมัยปัจจุบัน คำนี้ทางภาคอีสานก็ใช้พูดกันอยู่จนบัดนี้ เช่น “กันเจ้ามาเดินแล้ว ให้เจ้าพักผ่อนสักก่อน” หมายความว่า “เมื่อคุณมาถึงแล้วให้คุณพักผ่อนเสียก่อน”

(2) วันเดือนดับเดือนเต็ม วันเดือนดับ คือวันสิ้นเดือนทางจันทรคติ วันเดือนเต็ม คือวันเพ็ญหรือวันเพ็ญ.

(3) กระทัดลยาง เคยเห็นกันมาว่า กระทัด เป็นคำเขมร แปลว่าสายรัดกบฏบนหลังช้าง ลยาง ก็เป็นคำเขมร แปลว่า พู่ คือเครื่องประดับหัวช้าง หากถือตามความเห็นนี้ชื่อว่า “ท่านแต่งช้างเผือกกระทัดลยาง” ก็ต้องแปลว่า ท่านแต่งช้างเผือกสายรัดกบฏ พู่ กุ้งไม่สนิทัก

มีทางที่น่าจะเป็นไปได้อีกทางหนึ่ง คือ กระทัด เป็นคำกริยา แปลว่า ผูก ลยาง เป็นคำนาม แปลว่า สัปคับ หรือ แห้ง คือที่นั่งบนหลังช้าง หากถือตามนัยนี้ชื่อว่า “ท่านแต่งช้างเผือก กระทัดลยาง” ก็น่าจะแปลว่า “ท่านแต่งช้างผูกสัปคับ” คือการแต่งช้างนั้นที่สำคัญต้องผูกสัปคับหรือผูกแห้งไว้บนหลังช้าง เช่นเดียวกับการแต่งม้าที่สำคัญนั้นต้องผูกอานหรือคิกอานไว้บนหลังม้า.

(4) เทียรยอมทอง หมายความว่า สำเร็จด้วยทอง, ล้วนแล้วด้วยทองกระทัดลยาง เทียรยอมทอง จึงหมายความว่า ผูกสัปคับทองหรือแห้งทอง คำอธิบายคำเทียรยอม ในข้อ 2.8 (2) กัวย.

(5) งาช้ายขวา หมายความว่าข้างทรงของพ่อขุนรามคำแหงนั้นเป็นข้างงาคือมีงาทั้งสองข้าง.

(6) รุจาศรี ชื่อข้างพระที่นั่งของพ่อขุนรามคำแหง ชื่อนี้คล้ายกับชื่อข้างเผือกที่มีกล่าวไว้ในคัมภีร์โลกบัญญัติมาก คือข้างเผือกที่ชื่อว่า รุจาศรี ในคัมภีร์นั้นกล่าวว่ารุจาศรีนี้เป็นพญาข้าง เป็นยอดของข้างบรรดาที่มีในโลกมนุษย์ มีอยู่ในป่าหิมพานต์ท่านเล่าว่า ทางด้านเหนือของเขามหากาฬบรรพตในป่าหิมพานต์ มีสระโบกขรณีอยู่แห่งหนึ่งชื่อ มันทากินี ทรงมูมก้านตะวันตกของสระนี้ มีต้นสาละต้นหนึ่งชื่อสุทัสสนะ แผ่กิ่งก้านงดงาม มีใบคอกหนาจนคุ้มแดดคุ้มฝนได้ มีทอกงามสะพรั่ง เมื่อดึงหน้าร้อน พญาข้างตัวประเสริฐเกิดในตระกูลฉัททันต์ มีฤทธาภาพมาก ชื่อรุจาศรี จะพาบริวาร 8000 มาอาศัยอยู่ที่โคนต้นสาละนั้น พญาข้างรุจาศรีนั้นมักจะพาบริวารลงเล่นลงอาบน้ำลงกินน้ำและง่าบัวในสระ มันทากินีเสมอตลอดฤดูร้อน แต่ในฤดูฝนและฤดูหนาว พญาข้างรุจาศรีจะพาบริวารไปอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งชื่อนันทาคูหา ต่อมาวันหนึ่งในฤดูร้อน พระสารีบุตรอัครสาวกของพระพุทธองค์เกิดอาพาธ หมอที่ถวายการรักษาต้องการง่าบัวในสระมันทากินีมาประกอบยาถวาย พระมหาโมคคัลลานะจึงรับเป็นธุระไปหารากบัวมาให้ โดยไปทรมานพญาข้างรุจาศรีที่โคนต้นสาละใกล้สระมันทากินี ได้ทำให้พญาข้างกลายทวิภูมิมานะ ให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้จัดการให้ข้างคำเชือกหนึ่งซึ่งเป็นบริวารของคน นำเอาง่าบัวจำนวนมากจากสระมันทากินีนั้นมาถวายพระมหาโมคคัลลานะ ถึงเมืองสาวัตถี พระมหาโมคคัลลานะจึงส่งง่าบัวส่วนหนึ่งให้หมอใช้ปรุยา เมื่อพระสารีบุตรได้ฉินยานั้นแล้วก็หายอาพาธ ส่วนง่าบัวที่เหลืออยู่เป็นจำนวนมากนั้น พระมหาโมคคัลลานะก็ได้จัดการแจกจ่ายถวายพระสงฆ์ทั้งหมด (โลกบัญญัติ ภูมิเทวทวีกาภา-รุจาศรีกัณฑ์)

ที่นำเรื่องนี้มาเล่าไว้ ก็เพื่อให้เห็นว่าข้างชื่อรุจาศรีมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นชื่อที่ใกล้เคียงกับชื่อข้างทรงของพ่อขุนรามคำแหงมาก และจะเป็นไปได้ไหม ที่ข้างทรงของพ่อขุนรามคำแหงนั้นจะมีชื่อว่า รุจาศรี หรือ รุจาศรี ตรงกับชื่อข้างที่ปรากฏในคัมภีร์นั้น¹ แต่เพราะเห็นอักษร ค เป็น ศ ไปจึงได้อ่านพลาดเป็น รุจาศรี ไป หากเป็นไปได้ตามนี้ ก็เป็นอันได้ความรู้ว่า การเอาชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์มาตั้งชื่อสิ่งต่างๆ ในปัจจุบันนั้น ได้เริ่มมีมาแล้วแต่สมัยสุโขทัย.

(7) นบ เป็นคำกริยา แปลว่าไหว้ คำนี้ยังมีใช้พูดกันอยู่ในภาคอีสานจนกาลบัดนี้ และในวรรณคดีก็พบว่ามิใช่น้อย เช่นในลิลิตเทลงพ่าย (หน้า 1) ว่า

¹ คู่มือที่ทำการประชุมสัมมนาเสนาจารีพ่อขุนรามคำแหง ในภาคผนวก ซึ่งมีกัณฑ์เป็นรุจาศรี ตามนี้แล้ว.

ทั่วทั่วทิศทั่วประเทศ ใต้ทุกเขตทุกตำบล
น้ำวมกฏมานบ น้อมพิภพมานอบ.

และในเรื่องพระเชตพน (หน้า 6) ว่า

ชั้นยอดแล้ว กัมชาบชูลีกร
ยอมมอบ พระยอกเมืองเป็นเจ้า.

(8) อรรถฎีก หมายถึงว่า เสนาสนะป่า ในที่นี้ น่าจะได้แก่วัดป่ามะม่วง (อัมพวนาราม) หรือวัดตะพานหินก็ได้ ดังกล่าวแล้วในข้อ 2.6 (13).